

3. Karman förde dem samman: äktenskap, barn och egen ateljé i Lund 1900–1910

På våren år 1900 flyttade Nelly till Lund och samtidigt bytte hon namn till Thüring.¹⁷⁶ Hon och hennes äldre bror Nils hade gemensamt bestämt sig för att byta till detta namn, som är bildat från ortsnamnet Tyringe i norra Skåne men ändrat i tyskromantisk stil.¹⁷⁷ Under namnet Nelly Thüring startade hon, med lånade pengar, sin verksamhet som fotograf vid Stortorget.¹⁷⁸ Ateljén låg inne på "Lindstedtska gården" och ägdes av Philip Lindstedt, som hade drivit en bokhandel i gathuset sedan 1872.¹⁷⁹ Snart började hon utannonsera sina tjänster. I tidningen *Arbetet* stod: "Fotograf N. Thüring, Stortorget 4, Lund. 5 kr. pr dussin för finaste fotografier i visitformat."¹⁸⁰ Sonen berättar att till en början gick affärerna trögt, "men redan efter några månader tog rörelsen fart och fick många kunder".¹⁸¹ Under hösten år 1900 flyttade den äldre systern Nilla Nilsson från Göteborg ned till Nelly i Lund.¹⁸²

En del av kunderna hittade till Thünings ateljé via hennes ideella föreningsarbete. Hon engagerade sig i nykterhets- och fredsfrågan och fick "en mängd inflytelserika bekanta bland ämbetsmännen och akademikerna, vilket var till nytta för hennes affärsrörelse".¹⁸³ I staden fanns flera helnykterhetsloger, som samverkade i Lunds allmänna nykterhetskommitté. Det var för övrigt i Lund som Oscar Olsson år 1902 startade vad som ofta kallas Sveriges första studiecirkel på

ett av stadens nykterhetskaféer.¹⁸⁴ Nelly Thüring blev medlem i logen "Lunds framtid" och ingick därmed i Nationalgodtemplarorden (NGTO), som hade bildats 1888 då den svenska grenen av IOGT splittrades. En av stridsfrågorna rörde religionens roll i nykterhetsarbetet, och NGTO:s ledning hade en mer kyrklig och konservativ inriktning.¹⁸⁵ Två organisationer som samlade fredsvänner var Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, bildad år 1883, och Sveriges Kvinnliga Fredsförening, bildad år 1898.¹⁸⁶ Senare i livet var Nelly Thüring medlem i Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, men i vilket sammanhang hon verkade för freden medan hon bodde i Lund har inte kunnat beläggas. Nils Thüring nämner att hans mor tillhörde "Fredsföreningen", men det skulle också kunna syfta på Lunds fredsförening, som startades 1907 och var fristående från Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen.¹⁸⁷

Fortsatta annonskampanjer i *Arbetet* vittnar om Nelly Thürings strategier för att locka fler kunder. I november och december 1900 hade hon ett särskilt erbjudande om att den som beställde ett dusin fotografier i visitkortsformat skulle få ett kabinettfotografi (12 x 16,5 cm) gratis.¹⁸⁸ Det hände också att hon sänkte priserna tillfälligt.¹⁸⁹ Exempelvis kunde det låta så här: "OBS! Under en kort tid kan 1 duss. cab. fotografier erhållas till ett **mycket lågt** pris, då en del äldre kartonger skola realiseras bort. **Enastående tillfälle!**"¹⁹⁰ Hon sysslade inte bara med porträttfotografi i ateljén, utan fotograferade också grupper: "Större gruppfotografier af **familjer, föreningar** o.d. till mycket moderata priser."¹⁹¹ Sonen skriver: "Efter ett par år hade verksamheten vuxit så att hon sysselsatte ett par flickor som biträden. Hon startade också en modeaffär och en sommarfilial till ateljén, i Svedala. Det dröjde inte heller länge innan hon kunde betala tillbaka de lån hon fått för att starta ateljén."¹⁹² På relativt kort tid etablerade alltså Nelly Thüring en framgångsrik egen firma, vilket innebar en möjlighet till självständig försörjning. Som ogift kvinna var hon myndig och kunde råda över sina inkomster själv.

Lundalogen av Teosofiska Samfundet (Adyar) invigde sin nya samlingslokal 1903. Hedersgäst var Constance Wachtmeister, som hade stått H. P. Blavatsky nära. Lokalen låg på "Fröken Frosts gård", Skomakaregatan 10. Den hyrdes ut till andra organisationer, som Vegetariska föreningen och Lunds Förening för Kvinnans Politiska Rösträtt. Över dörren står på grekiska: "Känn dig själv".

Medlem av teosofiska logen i Lund

Hösten 1902 gick Nelly Thüring med i en teosofisk loge i Lund som tillhörde Adyargrenen och det året hade 33 medlemmar.¹⁹³ Det var en ganska livlig aktivitet med både enskilda och öppna möten vid

vilka det ordnades föredrag och uppläsningar av kända teosofiska författaresh texter.¹⁹⁴ Nelly medverkade också själv i programmet. Till exempel sjöng hon på logens julfest den 30 december 1902 och den 4 januari 1903 läste hon upp ett så kallat cirkulationsföredrag vid ett offentligt möte: "Halfva människan" av Richard Eriksen.¹⁹⁵ Bland de mer framträdande medlemmarna i logen var arkitekten Henrik Sjöström, ordförande och även vald till bibliotekarie, konstnären Fredrik Krebs och professorskan Clara Walberg, som donerade pengar till hyran för en ny lokal på Skomakargatan.¹⁹⁶ Den fungerade både som möteslokal och bibliotek.

Logen var den första i Skåne och hade startats 1892.¹⁹⁷ Genom August Strindbergs verk kan man få en inblick i Lunds ockulta kretsar på 1890-talet. Han vistades i staden i omgångar under decenniets sista år och har bland annat skildrat skulptören och ciselören Sven Bengtssons avbildningar av djävulen i sin bok *Legender*. Bengtsson var både intresserad av spiritism och teosofi, och enligt litteraturvetaren Louise Vinge var han "starkt upptagen av djävulen som figur och makt".¹⁹⁸ Strindbergs eget intresse för det ockulta är välkänt, men han var främst inspirerad av Parismiljön och det var under sin tid där som han skrev *Ockulta dagboken*. Teosofin var han däremot öppet kritisk mot och H.P. Blavatsky kallade han för charlatan. Religionshistorikern Per Faxneld har relaterat Strindbergs motvilja mot teosofin till den relativt sett höga andelen av kvinnliga ledare och att flera av dess företrädare förespråkade kvinnors rättigheter.¹⁹⁹ Strindbergs ställningstagande kan också ses som ett uttryck för den spänning mellan vetenskapliga anspråk och mer esoteriska inslag som präglade hela den ockulta miljön, så även Teosofiska Samfundet. Vinge ger exempel på hur denna spänning även tog sig uttryck i den teosofiska logen i Lund. I november 1894 betonade Sven Bengtsson att tredje punkten i samfundets program borde uppmärksammas mer ("Att utforska ännu okända naturlagar samt människans dolda krafter"). De övriga logemedlemmarna höll dock inte med, och det blev senare en strid om huruvida ordet magi hade använts eller ej.²⁰⁰

En annan fråga som gav upphov till debatt inom Teosofiska Samfundet internationellt var, som framgått ovan, hur principen om neutralitet skulle tolkas. År 1902 startade en debatt om neu-

Teosofiskt möte i Lund med medlemmar av Köpenhamnslogen "Eirene" och Lunds loge av Teosofiska Samfundet, söndagen den 9 augusti 1903. Gäst: Robert King, ordförande i The North London Lodge (nr 10 från vänster i mittenraden). Nelly Thüring står näst längst till vänster på sista raden, utan hatt.

tralitetsfrågan i *Teosofisk tidskrift*, som då var gemensam för hela den skandinaviska sektionen. Den danska socialisten och förespråkaren för kvinnlig rösträtt Johanne Meyer väckte frågan genom ett inlägg där hon argumenterade för att teosofer har en skyldighet att omsätta idealet om universellt broderskap i praktisk handling, till exempel genom filantropiskt arbete.²⁰¹ Pekka Ervast, som 1907 kom att grunda det finska Teosofiska Samfundet, deklarerade att för honom personligen innebar praktiskt tillämpad teosofi ett ställningstagande för socialism. Han uppmanade andra teosofer, som inte sympatiserade med socialismen, att hitta andra sätt att bidra till att komma till rätta med sociala orättvisor.²⁰² Richard Eriksen, en av Norges ledande teosofer, deklarerade som svar på detta att ett medlemskap i Teosofiska Samfundet inte innebar att man bekände sig till någon särskild politisk ideologi. Han varnade också för att politisk aktivi-

Genom den teosofiska logen i Lund träffade Nelly Thüring redaktören Johan Göransson, född 1860 i Brösarp. De gifte sig 1903.

tet riskerade att innebära att den individuella andliga utvecklingen försumrades.²⁰³

Nelly Thüring gjorde inget inlägg i denna neutralitetsdebatt, men med tanke på att Lundalogen hade ett så intensivt utbyte med andra teosofer, både inom den svenska sektionen och med Köpenhamnslogerna, finns det skäl att anta att hon kände till de olika positionerna. Även om logen främst hade diskussioner om religionsfilosofiska spörsmål på sitt program finns vissa tecken på intresse för livsreformrörelser som vegetarianismen, som liksom nykterhetsrörelsen underbyggdes av en stark betoning på individens etiska ansvar.²⁰⁴ Detta rimmade väl med betoningen på individens plikt inom teosofin, och tidigare forskning har visat att många teosofer i Storbritannien också var vegetarianer.²⁰⁵ Idéhistorikern Marie Jonsson har i sin avhandling visat att liknande personkopplingar fanns i Sverige. År 1903 bildades Svenska vegetariska föreningen (SVF), på initiativ av redaktör J.L. Saxon, som i sin ungdom hade varit socialist och vid denna tid kan beskrivas som radikalt frisinnad, med ett omfattande engagemang i både fredsrörelsen och nykterhetsrörelsen. Victor Pfeiff, som hade bidragit till att sprida teosofin i Sverige genom en rad översättningar, medverkade i organisationens tidskrift *Vegetarianen*. G. Halfdan Liander, senare Saxons efterträdare på ordförandeposten, hade också ett stort intresse för både djurskydd och teosofi.²⁰⁶ Redan vid starten 1903 bjöd Saxon in sig själv till ett möte med den teosofiska logen i Lund för att tala om vegetarianismen. Stadens vegetariska förening, som Nelly Thüring var medlem i, hyrde sedan in sig i logens lokaler för att hålla sina egna möten.²⁰⁷

Äktenskap och logeliv

Genom Teosofiska Samfundet träffade Nelly Thüring också sin blivande make Johan Göransson.²⁰⁸ Han var redan medlem i logen när hon gick med, och en relativt aktiv sådan.²⁰⁹ Paret gifte sig i Trinitatiskyrkan i Köpenhamn 23 juni 1903 och samma år flyttade Johan Göransson in hos Nelly Thüring.²¹⁰ Sonen framhåller att deras syn på äktenskapet präglades av den gemensamma teosofiska övertygelsen och beskriver deras beslut att gifta sig i följande ordalag:

Nelly Thüring
med ett av sina
två barn i knät –
antingen Linnea,
född 1904, eller
Nils, född 1906.

Deras uppfattning i livsåskådningsfrågor sammanföll. Båda var övertygade om att det var deras Karma som sammanfört dem. Det var således inte resultatet av en häftig förälskelse som förde dem samman, utan snarare medvetandet hos båda att deras öde var förutbestämt.²¹¹

Det framgår inte i vilken mån de nyblivna makarna hade tagit del av den samtida debatten om äktenskapets roll i teosofiska kretsar. Även om det fanns många nyanser i denna debatt utgick den ofta från en syn på sexualitet som något djuriskt och lågt, något som måste tämjas för att man skulle kunna utvecklas på ett andligt plan. Att helt välja bort både äktenskap och sex ansågs av flera framträdande teosofer som en förutsättning för att nå högre nivåer. H. P. Blavatsky betonade att okultism tar all energi och så gjorde även William Q. Judge. Bland teosofiska feminister fanns också en kritik mot kvinnors underordning i traditionella äktenskap. Däremot varierade uppfattningarna om hur alternativen kunde se ut. Kamratäktenskap framhölls som ett ideal av James och Margaret Cousins, och den sistnämnda förespråkade även celibat inom äktenskapet. Det förekom också att teosofiska feminister propagerade för "spinsterhood", alltså att förbli ogift, som ett strategiskt val i den rådande situationen. Mest radikal i sin kritik av äktenskapet var Florence Farr, som helt ifrågasatte kombinationen av romantisk kärlek och att uppfostra barn. Hon föreslog att kvinnor som ville ha barn skulle betalas av staten för att fullständigt kunna ägna sig åt detta kall. De som inte ville bli mödrar borde få välja karriär fritt och leva i fria förbindelser. Farr såg frivillighet som en nödvändig förutsättning för kärlek.²¹² Även om dessa för sin tid radikala idéer inte var dominerande inom Teosofiska Samfundet, var makarna Göransson alltså långt ifrån ensamma om att betona den andliga gemenskapen som grund för äktenskapet.

Nelly Thüring – som i och med äktenskapet började kallas "fru Göransson" – var under sina första år som logemedlem en flitig användare av biblioteket. Av den bevarade utlåningsjournalen framgår att hon både intresserade sig för teosofiska arbeten och skönlitteratur med inslag av teosofiska och spiritistiska influenser, till exempel Selma Lagerlöfs *Jerusalem* I och II.²¹³ Ett annat uttryck för att teosofin var viktig för de båda makarna var att de donerade pengar till logen. Johan Göransson hade också ett förtroendeuppdrag som revisor.²¹⁴

Den 8 februari 1904 födde Nelly en dotter.²¹⁵ Hennes egen mor hade gått bort månaden innan, 12 januari 1904.²¹⁶ Dottern döptes till Stina Pallas Linnea den 1 april 1904. Dopvittnen var makens syster

Hanna Göransson, bosatt i Göteborg, och Nellys syster Nilla.²¹⁷ Av tidningsannonser framgår att Nelly fortsatte att arbeta i sin ateljé även när barnet hade kommit.²¹⁸ Hon drev samtidigt klädfaffären och gjorde kombinationserbudanden, till exempel till konfirmander som kunde köpa hattar på Modebazaren MODERNE, Stortorget 6, och sedan ta porträtt i hennes ateljé alldeles intill.²¹⁹ Våren 1905 annonserades efter en elev till ateljén: ”Bättre flicka ej under 18 år kan få plats som elev hos FOTOGRAF THÜRING, Lund. OBS! Om intresse och duglighet visas erhålles plats efter lärotidens slut.”²²⁰

Kort innan första barnet kom hade Johan Göransson startat en egen tidning, *Skånes Veckotidning*, med kontor på samma adress som där ateljén låg.²²¹ Han hade tidigare grundat *Hörby-Posten* och varit redaktionssekreterare för *Skåningen Eslöfs tidning*.²²² När Nelly träffade honom arbetade han på *Trelleborgs Allehanda*.²²³ Nu hade de båda sina egna verksamheter. I sin tidning skrev Johan Göransson ofta om andliga frågor, såsom livet efter detta.²²⁴ Han behandlade vid flera tillfällen spiritismen, som många teosofer var skeptiska till och rentav kunde anse som farlig.²²⁵ I tidningen återpublicerades också en artikel om altruism ur *Teosofisk tidskrift*.²²⁶ Intresset för så kallade österländska religioner framgår av artiklar som ”En buddhistprest om kristendomen” och ”Lotusblomman. (Indisk legend)”.²²⁷ Båda makarna deltog fortsatt i den teosofiska logens aktiviteter även efter att dottern hade fötts. Under 1904 turades de om att läsa högt ur den både spiritistiskt och teosofiskt intresserade författaren Oscar Buschs bok *Hvadan och hvarthän* på logens möten.²²⁸

Ett fotoalbum som sattes samman år 1904 för att tacka Clara Walberg för att hon ordnat en egen lokal och på andra sätt bidragit till logen ger ytterligare inblick i vilka som rörde sig i de teosofiska kretsarna i Lund.²²⁹ Här finns ett foto taget i samband med Annie Besants besök i staden 1898, i ateljén Lina Jonns efterträdare.²³⁰ Många av porträtten på de teosofer som var aktiva lokalt är tagna i Thürings ateljé. Hon hade också avbildat Helen Sjöstedt från Göteborg, en mycket aktiv resetalare för Teosofiska Samfundet som besökte Skåne flera gånger och talade på öppna möten i Lund och Malmö med många åhörare. Detta album är ett av flera uttryck för att Nelly Thürings olika verksamhetsområden gick in i varandra, och

hur hennes engagemang i den teosofiska logen gav kontakter med reformsinnade personer både i Lund och på andra orter.

Separation och ny ateljé

I slutet av 1905 separerade paret men de förblev gifta.²³¹ Johan Göransson bodde kvar i fastigheten där de båda drivit sina verksamheter, tills han flyttade till Hässleholm i december 1905.²³² Separationen ägde rum medan Nelly Thüring var höggravid med andra barnet, som föddes 12 februari 1906.²³³ I den levnadsberättelse som sonen författade i vuxen ålder konstaterar han: ”Hösten och vintern 1905–1906 blev mycket svåra för min mor.”²³⁴

Johan Göransson började arbeta som redaktör på *Hessleholms Tidning* och hamnade snart i konflikt med redaktören för ortens konkurrerande tidning, Per-Axel Persson (även kallad ”Värpatorparen”). I slutet av januari 1906 publicerade *Norra Skåne* en notis apropå att Göransson i en artikel om fattigvårdsstatistik hade påstått att Hässleholm saknade fattigvårdsanstalt.²³⁵

Den gode skribenten vet således inte att Hessleholms köping har en den utmärktaste försörjningsinrättning någon köping i Sverige kanske har. Men det kan hända, att om hr. G. blir H. T:s redaktör någon tid, han till slut får närmare reda på anstalten i frågan. Hälst om det är sannt, hvad som förmåles, att hr Gs fru, boende i Lund, skulle söka skilsmässa från sin man, emedan hon sagt sig vara trött på att försörja honom längre.²³⁶

Här antyds både att nykomlingen inte kände till de lokala förhållandena och att han skulle ha svårt att försörja sig själv. Detta ansåg Johan Göransson vara ärekränkning och han stämde därför den ansvariga utgivaren för tryckfrihetsbrott. Han krävde 1 000 kronor i skadestånd, att det aktuella numret av tidningen skulle konfiskeras och att rådhusrättens utslag skulle tryckas i ortens tidningar.²³⁷ Sedan följde en tolkningsstrid både i de inblandade tidningarna och i rättsalen. *Norra Skåne* försvarade sig på två sätt: dels genom att säga att notisen hade haft en skämtsam ton och var del i en långvarig polemik

de två tidningarna emellan, dels genom att styrka att vad notisen insinuerat var sant. Tidningen gick här en balansgång; det gällde att bemöta anklagelserna om förtal men samtidigt undvika att upprepa de uppgifter som Johan Göransson menade hade svärtat ned hans goda namn.

Detta tryckfrihetsmål kan ge vissa inblickar i makarnas relation och ställning i Lund, även om de uttalanden som gjordes givetvis måste ses i ljuset av att de två redaktörerna angrep och misstänkliggjorde varandra. I en artikel apropå stämningen hävdade *Norra Skåne* att deras misshälligheter var allmänt kända i Lund sedan ett halvår tillbaka, och man sade sig kunna namnge personer som intygade att "fru Göransson rådgjort sig i saken med många personer". Tidningen skriver vidare: "Hr Göransson har sagt för ett stort antal personer i Hässleholm 'att han inte är mera gift än hvad Norra Skåne gjort honom till', d. v. s. han har påstått att han inte är gift." De sade sig ha intyg från personer som varit med på deras bröllop, och som hade uppmanat Nelly Thüring att ta hjälp från en jurist för att få skilsmässa.²³⁸ I sin inlaga till rådhusrätten avslutade P. A. Persson med att han fått ett intyg från Nelly Thüring (Göransson) själv, "*hvori hon under edlig förpliktelse intygar precis vad vi sagt i notisen*".²³⁹ Detta visar både att makarna var så pass välkända i Lund att deras separation var en offentlig angelägenhet, och att Thüring själv agerat för att göra sin egen version av situationen gällande.

När fallet togs upp av rådhusrätten i Kristianstad hade *Norra Skånes* redaktör lämnat in en tre sidor lång försvarsskrift, där han försökte styrka att avsikten bara hade varit att skämta och argumenterade för att tryckfrihetsåtalet var en oproportionerlig reaktion. Han hänvisade till tidigare artiklar som belägg för att även Göransson gjort sig skyldig till personangrepp.²⁴⁰ P. A. Persson frågade sig också vad det var som Göransson funnit så kränkande, i ordalag som vittnar om hur deras bakgrund skilde sig åt. Själv var han en före detta lantbrukare som startat *Norra Skåne* år 1899, medan Johan Göransson hade verkat längre som journalist och i sina inlagor hänvisade till såväl pressetiken som att behandlingen av honom hade väckt uppseende bland branschfolk. Denna position drev Persson gäck med i följande formulering, som återigen anspelade på separationen:

Och något kränkande i påståendet att G:s fru under någon tid fått dra försorg om G. torde väl åtminstone icke Göransson kunna finna. Ty såsom af förut åberopade artiklar framgår vill Göransson ge sig ut för att vara en mycket litterär person, och som dylika i de flesta fall icke ha tid för vanliga dödligas näringsbekymmer, ligger väl icke något nedsättande däri, att G:s fru, hvilken jämväl före sitt giftermål med denne, haft en god fotografiateljé, dragit försorg någon tid om G.²⁴¹

Här betonas alltså Nelly Thürings framgångar som företagare för att understryka Johan Göranssons påstådda oförmåga att försörja sig själv.

I tryckfrihetsmål var det, ovanligt nog för svenska förhållanden, en jury som skulle ta ställning till om ett yttrande var brottsligt eller ej. En tredjedel av jurymännen föreslogs av rätten, en tredjedel av den kārānde och en tredjedel av den svarande. Båda parter hade sedan möjlighet att utesluta enstaka jurymän.²⁴² När hela juryn samlades för första gången den 9 april 1906 för att ta del av alla handlingar i målet och avlägga sin ed var bara den åtalade på plats. Johan Göransson hade i stället lämnat in en skrivelse via ombud. Den var till stor del utformad som ett försvarstal för rätten till privatliv:

Mycket ondt kan åstadkommas genom malplacerat sysslande med andras familjeförhållanden och många oförtjenta lidanden framkallas af att offentligheten tränger in på områden, der den ej hör hemma. Den osunda nyfikenheten har ingen rätt att få sina onda lustar tillfredsställda – det finnes en bestämd gräns för denna nyfikenhet och en bestämd gräns också för pressens rapportörsskyldighet. [...] Vore sådant ”skämt” tillåtet och vore den enskildes privatlif en öppen jagtmark för skandalskrifvare, skulle svenska folket helt säkert betacka sig för tryckfriheten.²⁴³

Göransson menade också att publiceringen hade gjort det svårare för honom att utöva sitt yrke. Han motiverade sitt skadeståndsanspråk med att *Norra Skånes* redaktör hade bidragit till att ”nedsätta mitt anseende som publicist och medborgare”, och att detta i förlängningen

skulle inverka negativt på hans möjligheter att försörja sig.²⁴⁴ Juryn gick på hans linje, och fann att notisen var brottslig enligt tryckfrihetsförordningen 3 § 11 mom., det vill säga att den utgjorde ett angrepp av ärekränkande slag.²⁴⁵ Frågan om vem som bar ansvaret för det brottsliga yttrandet och vilka påföljder personen skulle få var inte juryns sak, utan det skulle rätten ta ställning till.²⁴⁶ I egenskap av ansvarig utgivare för *Norra Skåne* dömdes P.A. Persson till att böta 100 kronor dubbelt till kronan, att ersätta Johan Göransson med 200 kronor samt att betala rättegångskostnaderna. Det nummer av *Norra Skåne* som notisen varit införd i skulle konfiskeras.²⁴⁷

Utslaget kommenterades i ett flertal tidningar, och trots att Nelly Thüring framställdes i god dager av *Norra Skånes* redaktör påverkade uppståndelsen även hennes anseende. Sonen kommenterar att en skilsmässa på den tiden var ”en ytterst allvarlig sak som inverkade menligt på hennes sociala ställning, vilket i sin tur ledde till att den blomstrande affärsrörelsen gick sämre”.²⁴⁸ I den konservativa staden Lund svek kunderna. Sonen fortsätter: ”I februari föddes jag och arbetsbördan ökades ytterligare, men tack vare en trogen tjänarinna gick det att klara både ateljén, inackorderingarna och skötseln av två barn.”²⁴⁹ Vem den omnämnda tjänarinnan var framgår inte. Nils Kristians dop 26 mars 1906 ger däremot en inblick i vilka som i övrigt ingick i Thürings sociala nätverk. Faddrarna var doktorinnan Maria Lindskoug, även hon teosof, och fru Ketty Stenberg, båda från Lund.²⁵⁰

Ungdomsvännen Ketty Stenberg var gift med en byggmästare som vid denna tid uppförde ett nytt hus vid Bantorget i Lund. Nelly Thüring flyttade sin ateljé dit, men det gick fortfarande trögt med affärerna. Enligt sonen berodde detta inte bara på separationen, utan också på att läget var sämre än vid Stortorget och att hon här dessutom hade konkurrens från en väletablerad ateljé.²⁵¹ Nelly fick hitta sätt att dryga ut inkomsterna. Förutom att hyra ut rum i den stora våning som tillhörde ateljén fortsatte hon att resa till filialen i Svedala för att fotografera familjer och grupper som sökte sig till det populära utflyktsmålet Bökeberg.²⁵² Till sin hjälp hade hon minst ett fotografbiträde.²⁵³ I hushållet fanns också systemen Nilla, som tillsammans med Nelly och barnen flyttade inom Lund 1908.²⁵⁴

Annonss för nykterhetsföredrag med Nelly Thüning 4 december 1910, anordnat av en loge i Nationalgodtemplarorden.

Av en intervju med Nelly Thüning på ålderns höst framgår det både vilken betydelse som fotografyrket hade för henne och vilken stor prövning separationen hade varit:

Omgivningen tyckte nog att yrket var typiskt manligt. Men jag trivdes. Dessutom hade jag två barn att försörja ensam. Min man hade jag löst ut för två tusen kronor när jag tröttnade på att försörja honom. Skilsmässa på den tiden var en skandal större än det värsta brott.²⁵⁵

Även om paret alltså separerade redan innan deras andra barn föddes, dröjde det drygt ett decennium innan skilsmässan fullföljdes. Förutsättningarna hade då ändrats i och med en ny lag 1915, vilken var ett led i en mer omfattande revidering av äktenskapslagstiftningen.²⁵⁶ För att upplösa sitt äktenskap tog Nelly Thüning hjälp av advokaten Eva Andén, som företrädde många kvinnor i liknande situationer och höll i utbildningar i rättsliga frågor för kvinnorörelsens räkning.²⁵⁷ Skilsmässan vann laga kraft den 19 februari 1917.²⁵⁸

Teosofi och politik: nykterhetsfrågan

Det är svårt att avgöra hur aktiv Nelly Thüning var i den teosofiska logen efter separationen och andra barnet, för när det gäller de åren finns inte några protokoll bevarade utan endast tablåer över logens programpunkter och aktiviteter. Däremot framgår av programmet att logen var fortsatt aktiv med öppna möten och diskussioner om

artiklar och arbeten av framstående teosofer. En stor begivenhet var Annie Besants turné i Skandinavien i oktober 1907, samma år som hon blivit det internationella Teosofiska Samfundets ledare. I Lund ordnade man öppna möten om Annie Besants skrifter, bland annat "Teosofiens förhållande till politik och vetenskap".²⁵⁹ Besant stod för en mer "aktivistisk" hållning än Blavatsky, vilket innebar ifrågasättanden av hennes ledarskap med hänvisning till neutralitetsprincipen.²⁶⁰ År 1908 bildade hon "The Theosophical Order of Service", för att möjliggöra för teosofer att organisera sig i sociala och politiska frågor utan att äventyra samfundets neutralitet.²⁶¹ I samband med Teosofiska Samfundets årsmöte i Lund 7–8 juni 1908 höll Betty Westerlund från Göteborg ett föredrag om den nybildade Tjänsteorden som den kallades på svenska.²⁶² Det framgår inte huruvida Nelly Thüning var med på mötet, men logens medlemmar hade åtminstone möjlighet att träffa årsmötesdelegaterna vid en "enkel tésupé" i logelokalen kvällen innan årsmötet började.²⁶³

Nelly Thüning tycks inte ha hållit några föredrag för den teosofiska logens räkning under denna period, däremot fick hon uppdrag som föreläsare i andra föreningar, bland annat i nykterhetsfrågan.²⁶⁴ Under 1907 talade hon till exempel under rubriken "Kvinnan och nykterhetssaken".²⁶⁵ Thüning skrev också en insändare till NGTO:s veckotidning *National-Kuriren*, där hon varnade för en överdriven konsumtion av kaffe och förespråkade alternativ som banan- och maltkaffe. I en efterskrift meddelade teosofen Clara Walberg att hon instämde i Thünings rekommendation.²⁶⁶ Bland teosoferna hade hon även åsiktsfränder när det gällde valet att avstå alkohol. Exempelvis var Henrik Sjöström drivande i Lunds allmänna nykterhetskommitté och ledde arbetet med att uppföra ett gemensamt hus för stadens nykterhetsföreningar, "Wieselgrens minne", som invigdes hösten 1907.²⁶⁷ Möjligen hämtade Thüning också inspiration från Annie Besant i sitt engagemang för nykterhet. Hösten 1908 lånade hon skriften *Alkoholfrågan ur nya synpunkter* i logens bibliotek.²⁶⁸ Detta är en av Besants otaliga publicerade föreläsningar, i vilken hon relaterar sitt val att leva helnyktert till sin teosofiska övertygelse. Här finns tydliga exempel på hur föreställningar om en uråldrig visdom förenades med referenser till de senaste vetenskapliga rönen om mikrober

och atomer. Besant skriver: "[H]varje atom är ett lif, en organiserad lifsenhet, med förmåga att invärka på hvad som helst det kommer i beröring med; och enär hvarje sådan atom, är ett fullt lifskraftigt frö, så kan detta, när det är förgiftadt, alstra vidare sjukdom i den kropp i hvilken det ingår som beståndsdel."²⁶⁹ Hon relaterar också avhållsamhet från alkohol till vad som kan kallas en teosofisk syn på kroppen och beskriver hela mänskligheten som en kropp. Liknande föreställningar om en samhällskropp förekom i många andra sammanhang vid denna tid, men uppfattningen att människors livsstil påverkar andra får här en särskild inriktning i och med övertygelsen om reinkarnation. Att använda alkohol innebar enligt Besant inte bara risker för en själv och ens omgivning, utan också för kommande generationer.²⁷⁰ Eftersom det inte har gått att lokalisera några längre referat från Nelly Thürings föreläsningar i nykterhetssammanhang från denna period går det inte att säga i vilken mån hon omfattade samma syn på skälen till helnykterhet. Men det faktum att Annie Besants föreläsning var utgiven av den svenska storlogen av IOGT visar att hennes teosofiska synpunkter på nykterhetsfrågan var tillgängliga för svenska medlemmar i nykterhetsrörelsen vid denna tid.²⁷¹

Att som ensamstående mor både driva ateljén och verka som föreläsare var slitsamt. Sonen skriver:

År 1909 orkade hon inte längre med detta dubbelarbete utan upphörde med rörelsen och flyttade till Göteborg där hon bodde hos en bekant. Hennes äldsta syster Nilla, som var 18 år äldre än min mor hade tagit hand om min syster och mig och flyttat till Malmbäck i närheten av Nässjö. Mor fortsatte att resa runt på föredragsresor samtidigt som hon sökte efter en plats att starta en ny fotografiateljé, bl. a. i Stockholm, utan att finna någon lämplig lokal.²⁷²

I stället var det i "nykterhetsrörelsens huvudstad" som hon till slut etablerade sig. Hur det gick till när Nelly Thüring upptäckte en passande, tom lokal i Göteborg finns skildrat i levnadsberättelsen:

Göteborgs offentliga
m.-6 e. m. utom lördag

Göteborgs stads h
el med skattdiur h
ag kl. 8 f. m.-1 e. m.
dra och sista onsd
en förra hufvudm
odsakligen för spå
Pastor-respedition
elgria dagar utom
mtliga församling
Allmänna Hjälp
o. m. den 1 Okt
10-2.

Göteborgs och
önsaksföretag
in kl. 9 f. m. V
Fredrika Br
grå öppen dy
ändarrinnan
1. 6187.

Landtmåter
esta och sist
Stadskemi
8.

Landtmåte
pet hvarje
Tullaför
ehr. 9-3.

Göteborgs
ändagar.
gift af 8
r kl. 11

-8 utan
gar och
brott ut
Göteb
s Öppn
2.

Göteborgs St
7 e. m.

Göteborgs Folkbank, V. Helsing
Ränte- och Kapitalförsäkringsanstalt
ottning. 33, 11 f. m.-1 e. m.

Göteborgs Sparbank Drottninggatan 33,
-1 samt 4-6 e. m.

Skansens Kronans militärmuseum sönd.
-8, 10 öre, onsdag. 1-3, 25 öre. Lörd. 1-3
öre.

Ungdomsföreningen Heimdal 10 af N. G.
O. sammanträder hvarje Onsdag kl. 8,30
m. å lokalen Allmänna Vägen 18, Göteb.

Tidkulan & Navigationskolan faller precis
1 e. m. och uppsätter 8 minuter före
mt sänkes på half stäng 2 minuter före
mda tid.

Göteborgs Handelsbanks afdelningskontor
i Kungälvsplassen, Järntorget och Olsekrö-
get 10-3, 6-7, samt Skeppbron 10-3.

Köpmansföreningens kontor 10-2 och 3

Karin Th. J.
1912

strandgata. Utlastas även i präm eller
gevagn mot ersättning af lastningskost-
Telefon 747. 3827

Vill Ni botas för

regammal ekzem, skäggsvepp eller
annan liknande hudsjukdom, så sänd namn
och adress jämte 10 öre i frimärke till

Kosmetisk Laboratorium,
Köpenhamn B. 930

Hotellarrende.

För ett under nybyggnad varande hotell,
Innehållande Café, Matsal, Billard, Fästräng
och ca 26 Resanderum, sökes lämplig kompet-
ent arrendator, som eger nödigt kapital för
blifvande uppehälle.
Närmare meddelar Direktör H. Nilson Dag,
Lidköping. 7066

Bättre flicka

kan få grundlig undervisning i fotografiyrket &
företagslig atelier, praktik efter lärotriden, om
så önskas kan fri bostad erhållas. Tjöring,
Arb. föreningen, Göteborg. 7061a

Damkänger

i äkta Chevreauz, Randsydda
i såväl Amerikansk, som fransk facon.
Svarta Kr. 9: 50, Brunna Kr. 10: 75.

J. F. Nordlöf

Kungälv 20.
un div 7070z

Fjäderfäfoder:

Kycklingtorrfoder No 1 Aktiebolaget
" " 2 Fjäderfäfoder,
Hönskraftfoder " 3 Jönköping, till-
verkning
i 5, 10, 25, 50 och 100 kg. förpackning.
Köttmjöl, rent o steriliserat i 25, 50 och

Kontorslokal.

2 event 4 rum. Adr. Stora Badhusgatan 2.
Närmare meddela
Le Moine & Malmeström, 9-5.
GG 15291 6655

Den Butik

med tillhörande magasin, som f. n.
innehafves af firman Hjalmar Collin

Porträtt av Nelly Thürings och Johan Göransson's barn Linnea och Nils, 1910-tal.

◀ Järntorget, sett från korsningen Linnégatan/Andra Långgatan. Till höger syns Arbetareföreningens hus, där Nelly Thüring hade sin fotoateljé 1911–1920. Bilden är tagen i oktober 1922.

◀ Porträtt av Nelly Thüring, 1912, taget i hennes nya ateljé.

◀ Genom en annons i *Göteborgs Aftonblad* 5 maj 1911 sökte Nelly Thüring ett biträde till ateljén.

I början av år 1911 var hon på en konferens i Arbetareföreningens hus vid Järntorget i Göteborg. Vid en rundvandring i lokalerna passerade man en stor lokal med höga fönster. "Det här är ju en ateljé" utbrast mor "används den inte". "Nej, den står ledig", fick hon till svar. Hon började omedelbart underhandla med kamrer Lindholm om att få hyra den och den 8 april 1911 startade hon på ny kula med lånade pengar och möbler på avbetalning. Hon hade den fotografiska utrustningen kvar sedan Lundatiden, för övrigt var det att börja från början igen.²⁷³